

Войтко Тетяна

СЕКСТЕТ Є. СТАНКОВИЧА «ЩО СТАЛОСЯ В ТИШІ ПІСЛЯ ВІДЛУННЯ» - РОЗПОВІДЬ У ЗВУКАХ ЧИ ЗВУКОВА КАРТИНА?

Стаття розкриває специфіку втілення феномену тиші як невід'ємної складової оточуючого світу та її відтворення у інструментальній музиці на прикладі секстету Є. Станковича.

Ключові слова: тиша, феномен, візія.

У одному із інтерв'ю з видатним українським композитором Євгеном Станковичем було поставлене запитання, яке стосується інтригуючих найменувань його творів: «Чому такі цікаві назви «Що сталося в тиші після відлуння» або «Квітучий сад і яблука»? Відповідь композитора була простою, але водночас залишала багато інтриг та відкритих запитань: «це просто данина моді, коли назва може бути довша за опус» [8]. Між тим, оригінальні назви здатні привернути увагу виконавців і слухачів, розбудити їх фантазію, дати ключ до авторського задуму.

До творчості Євгена Станковича зверталися такі визначні музикознавці як Олена Зінкевич, яка є автором монографії та діалогів про життя та творчість композитора. Її робота є можливістю детально познайомитися з постаттю Є. Станковича як композитора, педагога та батька своїх дітей. О. Зінкевич аналізуючи жанри творчості, які стали передовими для становлення композитора, зупиняється на найбільш визначних творах, а також прослідковує еволюцію формування творчої особистості Є. Станковича [1].

На даний час, увага музикознавців особливо спрямована на камерну музику композитора, про що свідчать публікації таких авторів, як Анна Луніна «Камерний формат творчості Євгена Станковича (На перехресті «картинно-пейзажних візуальності», «кіно зображальності» й «нової простоти»)), Анастасія Кравченко «Паратекстуальне програмування

ансамблевих п'єс українських композиторів: змістовний та мовно-виражальні аспекти синестетичних асоціацій»[3], Катерина Зіпа «Ім'я музичного твору: метаморфози сучасності» [2], - кожна із цих статей стикається із незвичним складом, що стає візитною карткою композитора, він шукає нові засоби звучання і втілює їх у даному жанрі через незвичні темброві поєднання. До таких творів можна віднести Симфонієту №2 для чотирьох валторн і струнного оркестру (2005), духовий квінтет «Музика для 142 Музичний спектр небесних музикантів» для флейти, гобоя, кларнета, фагота й валторни (1993), секстет «Що сталося в тиші після відлуння» для флейти, кларнета, скрипки, віолончелі, фортепіано та ударних (1993), тріо «Квітучий сад і яблука, що падають у воду...» для кларнета, альту та фортепіано (1996).

Секстет Є. Станковича «Що сталося в тиші після відлуння», здобув ц музикознавчих розвідках розгорнуті описання. А. Луніна говорить про твір як «картину природи», яку зображають 6 інструментів, між тим, інструментів більше, адже 6 лише виконавців. Олена Колісник у статті «Тема Чорнобиля у камерно-інструментальній творчості Є. Станковича» говорить про секстет «Що сталося в тиші після відлуння...» як твір-трагедію, що «змальовує крах романтичних надій серед божевільного руху та вбивчих наукових винаходів сучасного життя» [3]. На нашу думку, таке тлумачення є досить однозначним і невиправданим, воно не наштовхує на філософські роздуми, які закладені композитором у творі, а сама О. Колісник не вказує на музичні фрагменти, які б зображали таку техногенну катастрофу.

Інша ідея втілення та розкриття композитором змісту твору належить для кандидата мистецтвознавства, музичного критика та музичного керівника Національного ансамблю солістів «Київська камерата» Анні Луніній. «Винахідливо втілено ідею народження звуку з тиші й навпаки. У тиші від слабкого призвука розвинувся звук. Усе більше ущільнюючись і

набираючи міць, він вилився у потужне звучання шести інструментів. Уява малювала картину раптово розбудженої нічної природи з її фантастичними, ірреальними звуками. І на піку динамічного напруження усе несподівано обірвалося й розтануло. Так звук спричинив тишу» [4]. Слід зауважити, що після такого опису секстету твір має значення для багатьох поколінь і посідає вагомим значення у творчості не лише композитора, а й людства, даючи можливість віднайти тишу як невід'ємну складову нашого життя.

Спробуємо з'ясувати секстет Є. Станковича написаного для скрипки, віолончелі, флейти, кларнета, фортепіано, вібрафона, тарілок і трикутника – «Що сталося в тиші після відлуння» це наратив чи картина. До цього твору верталися велику кількість разів, утворюючи усе нові цікаві варіанти трактовки, роблячи спробу відповісти на запитання поставлене композитором. Цим самим автори підкреслюють цікавість сучасної людини до невідомого, незрозумілого та незвичного.

Секстет виконувався не так часто як того хотілося б для композитора, у 2000 році відбулося виконання на міжнародному фестивалі сучасної музики Контрасти у місті Львів. У 2011 році відбувся авторський концерт Є. Станковича, який провела «Київська камерата» і Валерій Матюхін у Концертному залі Національної спілки композиторів України, у програму якого був включений даний твір. Загалом музика композитора є непростю для сприйняття, потребує інтелектуальної роботи і уваги слухача яких є співавтором твору, так як створює свої образи, свої сюжети (підсвідомо), намагається знайти свою істину почутого та побаченого [5].

Твір Станковича представляє собою поєднанням образів природи, а також мрій та бажань, що перериваються подіями реального життя людини, яке порушує тишу у якій перебуває герой. У творі відбувається активний розвиток сюжету, споглядання фантастичного світу, його спокій, незвичність та бажання наблизитися до невідомого і зустріч реальністю, яка є не такою бажаною та немає того затишку, вона робить людину

активним учасником подій іноді позбавляючи її можливості споглядання, не залишаючи можливості на тривалий час залишатися у своїх мріях та переживаннях, відчуттях спокою.

Фантастичні образи виконують такі інструменти як ударні, віброфон, дзвіночки... Образи природи – струнні, флейта, - відбувається поєднання двох світів. У вступі тиша втілена специфічно, що представлено у тривалих протягнутих акордах в ударних, цей цікавий елемент твору можна вважати переходом свідомості або уяви від мрій до реальності оточуючого світу. Вони створюють відчуття простору, утворюючи таємничі образи у нашій свідомості, коли ми до неї вслухаємося у звучання звуків, які утворюються завдяки вібрації. Партія фортепіано немає яскраво вираженої мелодії, яка запам'ятовується, звучить у високому регістрі на *pp* і представлена у вигляді шістнадцятих, які перериваються такими ж за тривалістю паузами, - передає невимушений, легкий та інтригуючий, дещо містичний, так як немає виразної теми. Поєднання партії фортепіано з ударними підсилює містичні образи, що доповнюються звучанням кварта у скрипки *ppp*. Віброфон утворює темброві переклички з фортепіано.

З появою звучання тембру флейти, яка має виразну мелодію і доповнена підголоском у віолончелі розкриваються образи природи, відбувається імітація втілення музичними засобами картини лісової природи. Наступне темброве поєднання із скрипкою (у цих інструментів основна тема) у поєднанні з тембровими підголосками інших інструментів, особливо групи ударних, створює живописну картину лісу. Тривале звучання дзвіночків та шістнадцятих у різних інструментів, агресивні септолі у партії віолончелі у поєднанні з трагічною та похмурою темою у скрипки створюють образи боротьби реальності і образів затишку, мрій, природи, спокою.

Секстет побудований на принципі тембрової гри і має наскрізний розвиток, завдяки оригінальним тембровим поєднанням композитор малює

у нашій уяві образи, які наштовхують на роздуми та пробуджують нашу фантазію. Після тривалої паузи звучання флейти, як голос самотньої людини, який підхоплюють її однодумці і звучання дисонуючого заключного акорду дає зрозуміти, що відповіді на поставлене запитання на початку твору ми не знайдемо – Що сталося в тиші після відлуння? Важливим виразовим засобом у творі «Що сталося в тиші після відлуння...» стала поліфонізована фактура: постійні підголоски, імітації, канони, контрастна поліфонія, поліпластовість музичної тканини.

Особливе місце у композиції відведене інструментальним дуетам (флейти і віолончелі у першій частині, флейти і кларнета, кларнета і віолончелі у репризі), в яких партії обох інструментів імітаційним мелодичним рухом взаємодоповнюють одна одну. Підголосковість притаманна і для партії супроводу. Зокрема, у середній частині доповненням образної картини першої теми у партії солюючої скрипки стає поява підголосків у партії флейти, кларнета і віолончелі (ц. 70 тт. 7-10). Подекуди як вільно трактований канон з елементами підголосковості та імітаційності звучить дует флейти і віолончелі у першій частині (ц. 40 т. 1, ц. 40 т. 5, т. 9): вступна фраза у партії флейти починається висхідним ходом на велику септіму (es^1-d^2), у партії віолончелі – низхідним стрибком на той самий інтервал, замінений енгармонічно на зменшену октаву (as^1-a) [3].

Твір Є. Станковича насичений сонористичними та алеаторисними засобами, окрім того композитор додає числені рекомендації щодо виконання тих чи інших музичних відтінків, зокрема, зустрічаємо такі ремарки: - ц. 40 т. 10: violino – коротке glissando вверх ↑↑, вниз ↓↓ в межах $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$ тону; - ц. 40 т. 10: piano – лівою рукою грати по струнах glissando у вказаних регістрах металевим предметом або пальцями... тощо.

Отже, у секстеті «Що сталося в тиші після відлуння» композитор підіймає важливі філософські питання життя людини, які представляють та

відтворюють сучасне життя, і його твір є тим провідником і психологічним поштовхом для людства задуматися над філософським та багатограним питанням. Композитор наштовхує слухачів на роздуми даючи можливість зануритися у власний світ і створити характеристику тиші як частини нашого життя, як відчуття спокою, затишку, певного бажаного образу, який будить у свідомості приємні, позитивні враження. Окрім того, композитор дає змогу розширити межі сприйняття та уявлення про тишу. Після відлуння, народилася музика. Тобто, даний твір це не наратив і не картина, а візія майбутньої музики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зінкевич, О. Симфонічні гіперболи. Про музику Є. Станковича: / О. Зінкевич - Ужгород : Ліра, 2002. - 208 с.
2. Зіпа К. «Ім'я музичного твору: метаморфози сучасності». Київське музикознавство музична україністика: пошуки та надбання. 2018. Електронний ресурс [<http://glierinstitute.org/ukr/digests/043/11.pdf>].
3. Кравченко А. І. Паратекстуальне програмування ансамблевих п'єс українських композиторів: змістовний та мовно-виражальний аспекти синестетичних асоціацій / Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв № 4'2018. Електронний ресурс: [<file:///C:/Users/Войтко/Downloads/153092-331196-1-SM.pdf>]
4. Колісник О. Тема Чорнобиля у камерно-інструментальній творчості Є. Станковича. Електронний ресурс: [[Nzlnma_2015_34_37%20\(5\).pdf](Nzlnma_2015_34_37%20(5).pdf)].
5. Луніна А. Парадигма стилю Є. Станковича: метаморфози у контексті єдності (на прикладі камерної музики). Електронний ресурс: [file:///C:/Users/Войтко/Downloads/Muzmyst_2013_13_19.pdf].
6. Луніна А. «Авангардний імідж Євгена Станковича» / Культура та життя 20. 06. 2011. Електронний ресурс [<http://kievkamerata.org/ukr/press-143>].
7. Луніна А. «Камерний форман творчості Євгена Станковича. (На перехресті «картинно-пейзажної візуальності», «кіно зображальності» та «нової простоти». Електронний ресурс: [file:///C:/Users/Войтко/Downloads/apmpmn_2013_5_25.pdf].
8. Сотник Н. «Ніч перед Різдом» маестро Станковича, Деснянка №2 (582) від 7 січня 2016. Електронний ресурс [<https://www.gorod.cn.ua/news/lyudjam-o-lyudjah/69454-nich-pered-rizdvom-maestro-stankovicha.html>]

Войтко Татьяна. Секстет Е. Станковича «Что случилось в тишине после эхо» - рассказ в звуках или звуковая картина? Харьковский национальный университет искусств им. И. Котляревского. Научный руководитель: доктор искусствоведения, профессор Драч И.С. Статья раскрывает специфику воплощения феномена тишины как неотъемлемой составляющей окружающего мира и ее воссоздание в инструментальной музыке на примере секстета Е. Станковича.

Ключевые слова: тишина, феномен, образ.

Voitko Tatiana. Sextus E. Stankovich "What Happened in Silence after the Echo" - a story in the sounds or a sound picture? Kharkiv National University of Arts named after. I. Kotlyarevsky Supervisor: Doctor of Art Studies, Professor Drach I.S. The article reveals the specifics of the embodiment of the phenomenon of silence as a non-negative component of the surrounding world and its reproduction in instrumental music, for example, the sextet of E. Stankovych.

***Keywords:** silence, phenomenon, vision.*